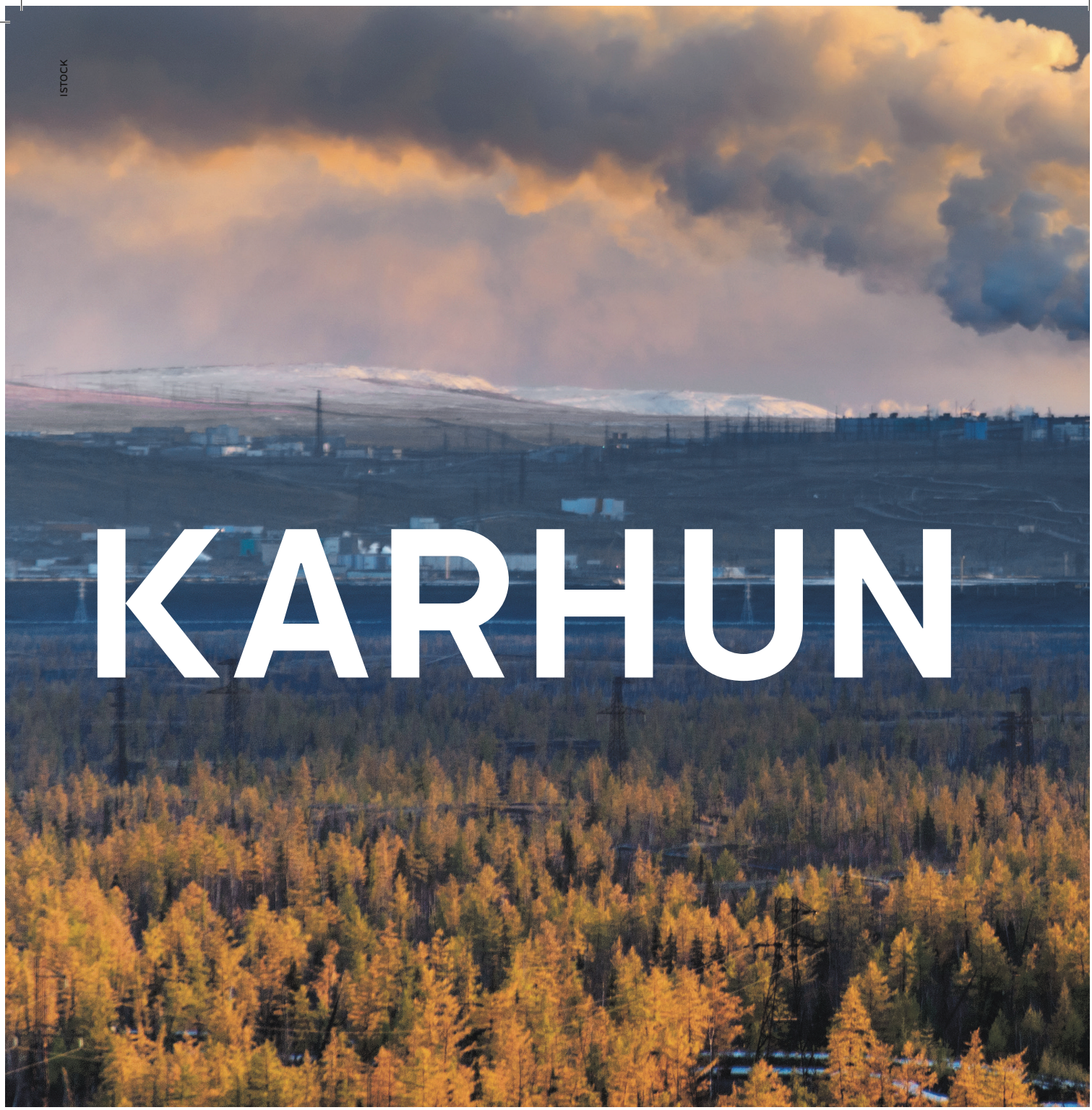

ISTOCK

KARHUN

Venäjällä on hallussaan päästövähennyksien maailmanennätys. Maan päästöt putosivat vuosina 1990–1998 peräti 40 prosenttia ja absoluuttinen päästövähennys oli noin 1 500 megatonnia.

Väkiluvultaan moninkertaisen Euroopan unionin aktiivinen ilmastopolitiikka on vähentänyt päästöjä parhaimmillaankin vain noin 100 megatonnin vuositahtia. Vuosina 1990–2015 unionin päästöt vähenivät vajaalla 1 300 megatonnilla. Venäjän ennätys menee lähivuosina rikki, mutta sen saavuttamiseen on mennyt yli kolme kertaa pidempi aika.

Venäjän päästövähennys ei johtunut kunnianhimoisesta ilmastopolitiikasta vaan neuvostoteollisuuden romahduksesta. Maan elpyminen on kasvattanut päästöjä 2000-luvulla. Romahdus on kuitenkin taannut sen, että Venäjä on automaattisesti saavuttanut ne kansainväliset – esimerkiksi Kioton pöytäkirjan – tavoitteet, joissa vertailuvuotena on 1990. Tällä neuvostoromahduksella Venäjä haluaa jatkossakin ratsastaa.

PRESIDENTTI Vladimir Putin osallis-

PÄÄSTÖT

Ilmastonmuutos on vaikea pala kylmyyden piinaamalle Venäjälle, joka saa elantonsa myymällä fossiilisia polttoaineita.

TEKSTI LASSE LEIPOLA

tui loppuvuodesta 2015 Pariisin ilmastokokouksen avajaisiin ja vakuutti Venäjän ottavan ilmastonmuutoksen torjunnan tosissaan. Tämä sitoumus toistettiin – Kremlin tiedottajan suulla – kun **Donald Trump** ilmoitti Yhdysvaltojen vetäytyvän sopimuksesta.

Venäjän myötämielistä suhtautumista Pariisin sopimukseen on pidetty myönnytyksenä kansainväliselle yhteisölle Venäjän maineen kärsittyä Syyriassa ja Ukrainassa. Useat tätä juttua varten haastatellut asiantuntijat arvioivat, että Venäjän toiminta kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa liittyy kaikkeen muuhun paitsi ilmastonmuutokseen.

Muiden maiden tavoin Venäjä antoi Pariisin ilmastosopimuksessa lupauksen päästövähennyksistä. Sen mukaan maan päästöt 2030 ovat 25–30 prosenttia alemmat kuin vuonna 1990. Tavoite voi kuulostaa hyvältä, sillä luvut ovat samaa luokkaa kuin EU:lla ja Yhdysvalloilla. 1990-luvun romahduksen myötä Venäjän päästöt ovat noin 30 prosenttia vuoden 1990 tason alapuolella. Lisäksi Venäjä aikoo kuitata suuren osan lupaamastaan vähennyksestä hiilinieluilla, eli käytännössä kasvattamalla metsää.

Nielun, eli hiilidioksidin sitoutumisen

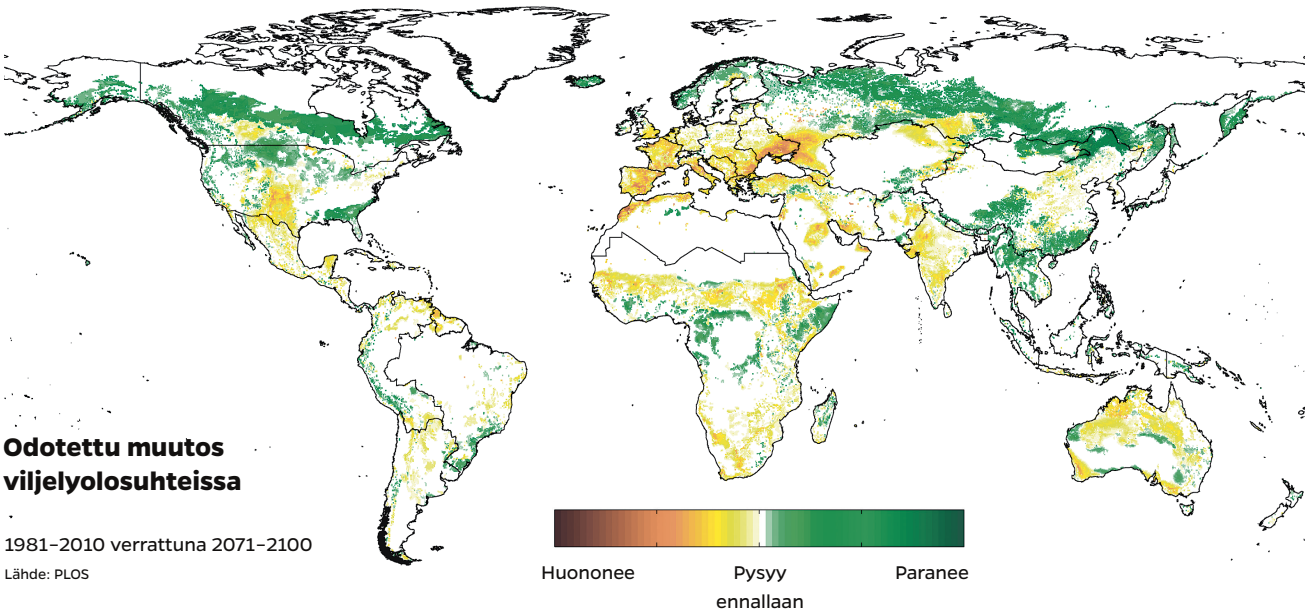

kasvavaan puuhun, voi ajatella negatiivisiksi päästöksi. Näin ajatellen hiilinielut ovat yhtä merkittäviä kuin muutkin päästövähennykset. Käytännössä nielut ovat usein keino välttää tai viivyttää muita toimia. Venäjällä ongelmana on myös vähäinen metsänhoito, minkä vuoksi maan metsät vanhenevat nopeasti. Sen vuoksi hiiltä ei välttämättä varastoidu metsiin enää 2040-luvulla.

Jos metsien vaikutus jätetään huomiotta, on Venäjän päästötavoite vain 8–13 prosenttia vuoden 1990 tasoa matalampi ja selvästi korkeampi kuin nykyiset päästöt. Climate Action Tracker -sivuston selvityksen mukaan Venäjän tavoite sallii jopa korkeammat päästöt kuin mihin ne nykytiedon valossa kasvavat.

Toisin kuin EU, Kiina ja Yhdysvallat, Venäjä ei ole vielä ratifioinut Pariisin sopimusta, eikä tämän uskota tapahtuvan lähiaikoina.

VENÄJÄLLÄ ON – ainakin paperilla – ilmastopolitiikkaa, jossa päästöjen vähentäminen ulottuu 1990-luvun romahdusta ja metsien luontaista kasvua pidemmälle. Merkittävin politiikan pala on ilmastodoktriini vuodelta 2009. Tarkemmin toimia on säädetty esimerkiksi energiatehokkuuslaissa.

”Sen tarina on aika surullinen. Lain toteutus ja fokus ovat olleet hukassa. Esimerkiksi teollisuuteen ei puututa lainkaan. Tavoitteet koskevat ainoastaan kotitalouksia, rakennuksia ja julkista sektoria”, sanoo norjalaisessa Fridtjof Nansen -instituutissa Venäjän ilmastopolitiikkaa tutkiva **Anna Korppoo**.

Korppoon mukaan Venäjän kansainvälisissä ilmastopuheenvuoroissa on enemmän tai vähemmän kyse silmänlumeesta. Vaikka ilmastonmuutoksen hillintä on ilmastodoktriinin myötä tuotu osaksi Venäjän virallista politiikkaa, asiasta puhutaan eri tavalla maan rajojen sisäpuolella.

”PROSESSILLA ON SE arvo, että Venäjä voi sanoa tehneensä jotain. Mutta kun katsoo päästöjen kehitystä, niin se on ihan business as usual. Kaikki heilahtelut tulevat taloudesta ja rakennemuutoksesta.”

Laiskassa ilmastopolitiikassa ei ole Korppoon mukaan kyse pelkästään poliittisen ja taloudellisen eliitin vastahakoisuudesta.

”Venäjällä melkein kaikki ovat sitä mieltä, että ilmastonmuutos on totta, mutta koulutetutkin ihmiset pitävät näyttöä ihmisen roolista riittämättömänä.”

Korppoon mukaan venäläiseen ilmastokeskusteluun liittyy myös paljon salaliittoteorioita. Niissä pohditaan esimerkiksi, kuka tai ketkä ovat keksineet ilmastonmuutoksen venäläisten harmiksi. Hänen mukaansa kansan asenteet vaikuttavat siihen, miten Putin toimii ilmastoasioissa.

”Putinin olisi hyvin vaikea mennä toiseen ääripäähän ja sanoa, että ilmastonmuutos on vakava ongelma ja sen hillitsemisestä on oltava valmis maksamaan. Ei siitä vallankumousta tulisi, mutta paljon kritiikkiä.”

VENÄJÄN WWF:N ilmasto- ja energiaohjelman johtaja **Aleksei Kokorin** sanoo, että venäläisten asenteiden taustalla on epäluulo kaikkea sitä kohtaan, mitä ei voi omin silmin nähdä.

”He kokevat äärimmäisten lämpötilojen yleistymisen ja sateiden muuttumisen rankemmiksi. Hiilidioksidipitoisuuden nousu ja sen vaikutus lämpötiloihin taas ei ole havaittavissa”, Kokorin sanoo.

Hänen mukaansa kyse on myös siitä, että luonnonvoimia pidetään niin vahvoina, ettei ihminen voi niihin vaikuttaa.

Ilmastonmuutos on noussut yhä enemmän esiin venäläisessä mediassa. Kokorinin mukaan uutisointia koskevat samat ongelmat kuin muualla maailmassa: ilmastoaiheita ei pidetä kiinnostavina. Lisäksi esimerkiksi keskusteluohjelmiin halutaan kaksi vastakkaista mielipidettä, mikä lisää ihmisten aiheeseen liittämää epävarmuutta.

Ilmastonmuutos ei ole myöskään noussut kansalaisyhteiskunnan agendalle. Mielenosoitukset keskittyvät uhkiin, jotka ovat välittömämpiä ja paikallisempia.

ILMASTONMUUTOKSEN torjuntaa hidastaa myös se, että ilmastonmuutosta on pidetty Venäjällä enemmän mahdollisuutena kuin uhkana. Presidentti Putin vitsai-

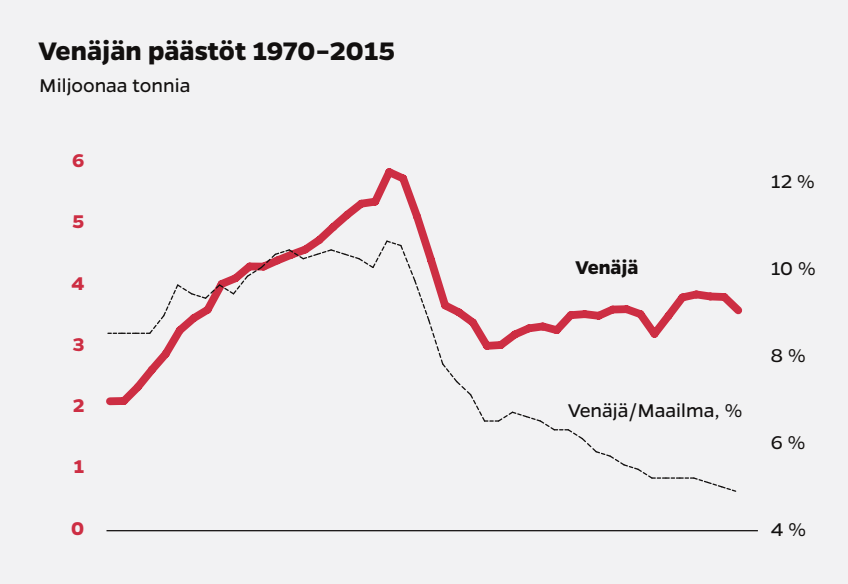

li taannoin, että venäläisillä kuluu tulevaisuudessa vähemmän rahaa turkiksiin. Todellisuudessa rahaa voi säästyä esimerkiksi lämmityskustannuksissa, mutta vastaavasti jäähdytyksen tarve kasvaa lämpötilojen noustessa.

Useassa tutkimuksessa on todettu, että toisin kuin maailmassa keskimäärin, Venäjällä maanviljelykselle kelvollisten alueiden pinta-ala kasvaa selvästi lämpenemisen myötä. Toisaalta kuivien kausien yleistyminen saattaa iskeä pahiten juuri parhaille maatalousalueille. Sen vuoksi maataloustuotannon kehittymistä on vaikea ennustaa.

Arktisen talvijään väheneminen parantaa Venäjän pohjoisten satamien käytettävyyttä. Yksi Venäjän strategisista heikkouksista on ympärivuotisen sataman puute. Ukrainalta vallattu Krim on kaukana valtameristä ja Kaliningrad ja Murmansk talvisin jääolojen armoilla. Viime maaliskuussa Arkangelissa järjestetyn Arktisen foorumin yhteydessä presidentti Putin muistutti, että tällä on myös taloudellisia vaikutuksia, sillä kymmenesosa Venäjän bruttokansantuotteesta tulee arktisilta alueilta.

”Ilmastonmuutos parantaa olosuhteita ja kehittää tämän alueen taloudellista potentiaalia”, Putin sanoi.

ILMASTONMUUTOKSEN aiheuttamat ongelmat saattavat olla paljon hyötyjä merkittävämpiä. Mahdollisia ongelmia listataan Venäjän vuonna 2013 YK:lle toimittamassa selvityksessä: kuumuus, kuivuus, metsäpalot, tulvat, taudit, tuholaiset, satokausien ja luonnonilmiöiden muutokset. Monet näistä ovat jo tulleet osaksi Venäjän eteläisillä alueilla asuvien ihmisten arkea.

Yhdysvaltain kansallinen tiedusteluneuvosto NIC arvioi vuonna 2009, että ilmastonmuutos aiheuttaa Venäjälle turvallisuuspoliittisia ongelmia, koska kuivuus ajaa ihmisiä pakoon monista sen eteläisistä naapurimaista.

Ikiroudan sulaminen aiheuttaa vakavia ongelmia. Suuri osa Venäjän pohjoisten alueiden infrastruktuurista on rakennettu ikiroudan varaan. Roudan sulaminen voi aiheuttaa massiivisia korjaustarpeita. Viime vuonna uutisointiin porokuolemista, joita aiheuttivat ikiroudan sulamisesta vapautunut pernarutto sekä nääntyminen ravintopulaan, kun talviset vesisateet peittivät maan paksuun jääkerrokseen.

Globaalisti suurin ongelma on Siperian ikiroutaan sitoutuneen metaanin vapautuminen. Uutistoimisto Tass uutisoi maaliskuussa, että Siperiasta on löytynyt peräti 7 000 maasta kohonnutta kumpua, joiden sisältä on vaarassa vapautua metaania. Toukokuussa julkaistun yhdysvaltalaistutkimuksen mukaan arktinen ikirouta näyttäisi sulavan pelättyä aiemmin.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat levitä Venäjältä paitsi ilmakehän myös markkinoiden välityksellä. Kesällä 2010 äärimmäinen kuumuus ja tulipalot aiheuttivat Venäjällä merkittäviä satovahinkoja. Tämä puolestaan johti viljatuotteiden vientikieltoon ja nosti ruuan hintaa kansainvälisesti. Sen taas arvioidaan edistäneen sekä arabikevättä että Syyrian kansannousua.

”Venäjä on täysin riippuvainen fossiilisen energian viennistä.”

ILMASTONMUUTOKSEN hyötyjen ja haittojen välinen tasapaino ei ole ainoa Venäjän ilmastopolitiikkaa repivä ristiriita. Maa on täysin riippuvainen fossiilisen energian viennistä. Se muodostaa noin 60 prosenttia viennistä ja rahoittaa merkittävän osan valtion budjetista. Globaalit pyrkimykset vähentää päästöjä voivat leikata merkittävästi maan tuloja.

Suomen pankin vanhempi neuvonantaja **Laura Solanko** sanoo, että Venäjän talouden suunnitelmissa lähdetään yhä siitä, että maan tulevaisuus riippuu hiilivetyjen viennistä ja niiden maailmanmarkkinoista. Vaihtoehdot olisivat siis vähissä, jos Kiina ja EU pääsisivät oikeasti irti fossiilisten tuonnista.

Kysynnän ehtymisestä ei ole merkkejä. Viime vuonna Venäjä ohitti Saudi-Arabian Kiinan merkittävimpänä öljyn toimittajana. EU toi viime vuonna Venäjältä 40 prosenttia tarvitsemastaan maakaasusta ja 30 prosenttia öljystä.

Solanko arvioi, että Venäjällä olisi eväät pärjätä myös ilman fossiilista polttoaineita.

”Laskennallisesti heillä on paljon potentiaalia bioenergiaan, tuulivoimaan, aurinkoenergiaan ja miksei aaltovoimaankin. Nyt ainoa fossiilisista irtautumiseen vievä kehitys on ydinvoiman lisääminen.”

Venäjän maatalous on kasvanut 2000-luvulla. Viime vuonna Venäjä nousi EU:n ja Yhdysvaltojen ohi maailman merkittävimmäksi vehnän viejäksi.

”Maatalous muodostaa vain neljä prosenttia Venäjän bruttokansantuotteesta. Se ei ole kovin merkittävää. Vehnän vientiä lukuunottamatta elintarvikevienti on hyvin vähäistä. Maataloudesta ei ole koko maata hyödyttäväksi kukoistavaksi elinkeinoksi”, Solanko sanoo.